

Աստուած իմ մէջ քանի՜ հարուստ յառաջատու
 Հեծեն ընդ մահ սիրեցելոյ՝ չարարատ .
 Որքանի՜ մարք ըզմիամբն ողբան
 Որոյ վառեալ այգուն 'ի գեղ կտրմերիւն
 Ի հրազենուց որոտայիր 'ի բամբիւն
 Հարաւ նք երկն 'ի ազով թաթաւ 'ի յարիւն .
 Այսպէս ծաղկունք աստղափրթիթ կ'տրոնուցն
 Թօթափելով մերկեն ըզնա 'ի գեղուն .
 Զի միւնաբեր սառնամանիք սատկաշունչ
 Թափի Հիւսիսէն փոթորկեցան մեծամուռնչ .
 Տէրք կաս 'ի քուն Տէր մեր Տէր .
 Ունչս առնեն քեզ դառն յեպեր :

Իսկ մինչ այսպէս գահք պետութիւնք ստանին .
 Մայրիք բարձունք կործան յերկիր տապալին .
 Յով հաստեցուք խարխուս յուսոյ անվերանգ՝
 Մըրըկածուփ յովիկանուս այս յարգանգ .
 Թէ ոչ՝ 'ի Քեզ Հայր դու որբոց անտերունչ .
 Ո զթշուառին լռեսս հառաչ լալամուռնչ :

Իրրու զեղէգ նրկնահասակ յանառաք .
 Զոր 'ի գարուց հետէ անկեաց աջք արի .
 Մինչ յարկեց ուժգին հողմ .
 Մերթ յայտ մերթ յայտ հակեալ կողմ .
 Ընդ երկկոյս յողորմ բեկորս յաղթ մայրեաց՝
 Մէք ճօճնոցուք ճակատ փաղիւռն լուսաղբեաց .
 Աւերածոյն եղեալ վեհայ բքնութեան
 Եւ յորդաբուրիս յաւերթ գլխոյդ աստուածեան :

Որչէք եմք Տէր լալոնից .
 Նստեալք հովիտ որդալից .
 Ըստառեցան ոգիք մեր
 Ի յարհաւրացս անմբեր .
 Տէրք կաս 'ի քուն Տէր մեր Տէր .
 Ո՛հ կորնչեմք դառն յեպեր :

1877
 Յունւար 20

Աւետիս (1) Կարապէտեան
 Կ . Պալէշի
 Աւս . Ժառ . Վարժարանի :

(1) Սոյն աշակերտը Վարժարանի ներկայ տար-
 ւոյ հարցաքննութեան՝ իւր ընդհանուր և վերջա-
 կան քննութիւնը տուաւ ամենայն յաջողակութեամբ
 և իբրեւ փորձ Հայկաբանութեան գրած է այս քեր-
 թուածը, որոյ նիւթը քննիչք նշանակեցին :

Տարեկան հարցաքննութիւնք և Պարգէտաբաշ
 խորհրդան հանդէս ժառ . Վարժարանի Ս .
 Ալիւոյս :

Տարեկան հարցաքննութիւնք ժառ .
 Վարժարանի Յունւար 17-27 տեղի ու-
 նեցան , ամեն օր ժամը 4 էն մինչեւ 8
 'ի ներկայութեան Ամեն . Ս . Պատրի-
 աքք Հօր , Տնօ . Ժողովոյ Գերա . Ան-
 դամոյ և այլ եկեղեցական և աշխար-
 հական ուսումնասէր անձանց :

Հարկ չեմք համարեր մանրամասն
 գրել հարցաքննութեան առարկաներուն
 և ուսանողաց պատասխանատուութեան
 թեանց մասին , այլ կը բաւականա-
 նամք միայն , ինչպէս ամեն տարի , Սի-
 ծի վերջը դնել աշակերտաց տարեկան
 աշխատասիրութեան և հարցաքննա-
 կան պատասխանատուութեան միջին
 արժէից , վարուց և մրցանակաց ցուցալ
 կը , յորմէ կը յուսամք թէ հարցառէր
 աղգայինք կարող են իրենց յանկացած
 տեղեկութիւններն քաղել :

Իսկ պարգեւաբաշխութեան հան-
 դէսը կատարուեցաւ Ս . Վարդանանց
 անմահ յիշատակի տօնի օրը , ամսոյս
 Յին : Հանդիսին մէջ կարդացուած ճա-
 ուերէն հետեւեալը արժան կը դատիմք
 ասա դնել :

ԱՄԵՆԱՊԱՏԻԼ ՍՐԲԱԶԱՆ ՀԱՅՐ

ԵՒ ԳԵՐՅԱՐԳՈՅ ՀԱՆԴԻՍԱԿԱՆՔ

Ձեր պատկառելի համախմբու-
 թիւնը կը թելադրէ զիս այս ամբիւ-
 նին վերայ բարձրանալ և մի քանի խօսք
 արտասանել Աղգային հանդիսից եւ
 սրբոց Վարդանանց նահատակութեան
 վերայ , ուստի Ձեր յօժար ունկնդրու-
 թիւնը և ներողամտութիւնը կը հայ-
 ցեմ :

Եթէ առ վայր մի ակնարկ մի ձը-
գեմք մարդկային ազգի տարեգրու-
թեանց վերայ, թափանցեմք նոցա գոր-
ծոց և տրարմանց խորը՝ յայտ յանգի-
ման պիտի տեսնեմք որ ամեն ազգ և
ամեն տէրութիւն ունեցած է ընտիր
ընտիր նահատակներ, քաջակորով եւ
աննկուն ամոլեաններ, հայրենասէր
և անձնուէր մարտիիներ, որք 'ի սէր
հայրենեաց, 'ի սէր կրօնի կամակար զի-
մած են 'ի բանտ, 'ի կախաղան և 'ի
մահ, վասն որոց նոցա յիշատակը պատ-
ուելու եւ աղագայ սերունդի սրտին
մէջ անջնջ պահպանելու համար սահ-
մանուած են աղբային տօնախմբու-
թիւններ, ստհմանուած են զանազան
հանգէսներ յորում առհասարակ, արք
և կ'անայք, ծերունիք և մանկունք, ե-
րիտասարդք եւ կուսանք 'ի մի վայր
գումարուելով կ'ըմայլին 'ի մի շունչ և
'ի հոգի այն վէհադանց անձնազոհու-
թեան վերայ, կը հիանան նոցա եռան-
դուն աղբատիրութեան վերայ, եւ
կ'ուխ ուն սրտով և անկեղծ զգացմամբ
նմանող լինիլ նոցա գործոց և օրինա-
կին։ Այս վեհմ' նպատակաւ հաստա-
տուած էին Յունաց ողիմպիական խա-
ղերն և Հռովմայեցւոց թատրերգու-
թիւններն, որոց մէջ ունայն խրախճա-
նութիւններ չէին կատարուէր, այլ կը
վստէին և կարծարծէին մեծամեծաց
և փառանց սրտին մէջ հայրենասիրու-
թեան և աղբատիրութեան փեմ' եւ
անշնչանելի հուրն, որպէս զի 'ի պա-
տահել հարկին դուրս բռնկեցնեն ըս-
քանչելի կերպով եւ յայանսբարբառ
քաղաքին իրենց սրտի և հոգւոյ մե-
ծութիւնը։ Այս պատճառաւ հան-
դէսներն այնչափ նուիրական էին որ
մերթ ընդ մերթ նոյն իսկ հիւսարատա-
ներն, իշխաններն և վեհապահն դա-
հսիւղներն և սպիտակաբիւր վերայէն ծա-
ռեր կ'արտասանէին 'ի լսելիս ժողովր-

դեան որով կը յուզէին ամենքը։ Եթէ
չեմք սխալիր, այս իսկ էր պատճառն որ
հայրենասիրութիւնը նոցա միակ ձիրքն
և էական յատկանիշն դարձած էր, ու-
րով 'ի մի շունչ և 'ի հոգի միշտ 'ի սէր
հայրենեաց կը պարզէին կուրծքերնին
թնամեաց սրերուն և նետերուն, կար-
համարէին նոցա վատասրտութիւնը, կը
կանգնէին ամբարտախ անկործանելի
ընդդէմ երկպառակութեան և կը յա-
րուցանէին իւրեանց ծոցէն բիւրաւոր
անձնուէր դիւցազուններ, որոց քա-
ջասրտութեան վերայ կը զարմանար
համօրէն աշխարհ և կը սասանէին մի-
ահեծան պետութիւնք։

Հայոց ազգն եւս քաջ ճանաչելով
աղբային հանգիսից բազմադիմի օ-
գուաններն՝ 'ի վաղուց անտի ընդունած
է զայն իրեն համար իբրեւ առաջին
և գլխաւոր պարտախտարութիւն, ու-
րով ամբողջ ամէ հրճուելով կը տօնէ
հայրենիքը պաշտպանող քաջերն, հօ-
տը խնամող հովիւներն, կը վերանորոգէ
նոցա անմոռաց յիշատակը, անդադար
կը զրուտտէ իւր անձնազոհ և կամա-
ւոր նահատակներն։ Այս ազգաշէն
նպատակաւ է որ կը կատարէ ներկայ
հանգէսն 'ի յիշատակ սրբոց Վարդա-
նանց անմահ գործոց, կը կատարէ վա-
յեղապէս՝ ըստ արժանւոյն պատուե-
լով զանոնք իբրեւ զօրավիգ հայրենեաց
և իբրեւ ամոլեան եկեղեցւոյ։ Այս է
բոլոր որդւոց Հայկազանց պարտաւո-
րութիւնը և այս իսկ է նշան երախտա-
գիտութեան, վասն զի Վարդանանք
կենօք և մահուամբ փրկութեան աս-
պար եւ աղատութեան ճանապարհ
հանգիստցան մեզ, իւրեանց սիրա-
գործութիւնը առաւել յարգ ըստա-
ցաւ այնպիսի նեղ և անձուկ ժամա-
նակի մը մէջ կատարուելուն համար։
Որովհետեւ այն ինչ Արշակունեան խառ-
խուր և կիսախորձան թագաւորութիւն

նոր յետ ընդ երկուր հոգեվարութեան
իւր վերջին շունջն արձակեց, արդէն
ստանեան սիգախորտոտ և չարասիրտ
տիրապետներն սկսած էին գոռալով
յաւեր և յապոկանութիւն դարձու-
ցանել զՀայաստան. քանզի, կործա-
նել քաղաքներն գիւղերն և տուններն,
տապալել, պղծել, հրձիգ առնել զե-
կեղեցիս: Հայաստանի առոյգ զուակ-
ները բազմութեամբ պարտական ան-
յապ սրոյն ճարակ կը լինէին. միակ
տրտառուքն և սաղմոսաց մրմունջներն
էին վտարանդի ժողովրդեան միոյթա-
րութիւնը. չը կար կարեկցութիւն և
չը կար գթութիւն: Գրգանաց և վապ-
կութեանց մէջ սնուած մատաղ ման-
կունքն և նորասի հարսուները խոտա-
բուտ կը կերակրուէին. բաց ընդ նը-
մին ունէին ակնկալութիւն, ունէին յոյս
փրկութեան՝ այն է Աստուծոյ անբաւ-
գթութիւնը ի կորեկցութիւն շարժել:
Հեծեծանաց և աղօթից ձայները ժա-
մանեցին բարձրելոյն Աթուր. հարկ էր
որ Աստուծոյ Մատեաց բարձունքէն
Ֆանէր Հայաստանի նոր Մովսէսը եւ
արգարեւ եկաւ, հասաւ Հայաստանի
ազատութեան վայրկեանը, ծագեցաւ
Հայոց փրկութեան պաղպաղուն Արու-
սեակը, ծագեցաւ Մամիկոնեան տա-
նէն և առաջնորդեց անոնց անմահից
կայանը: Տեսաւ նա իւր սղգին Յէլիպ-
տական նոր գերութիւնը, տեսաւ նոր
Փորաւոնին ամպարիշտ խառութիւն-
ները, տեսաւ հայրենեաց աւերմունք-
ներն և ժողովրդեան թլուառութիւնը,
նախադարաց երկպառակութիւնները,
զօրականաց լքումը, կանանց ճիւղ,
մանկանց կրականումն, երիտասարդաց
թուլութիւնը և ծերունեաց հառա-
չանքները — տեսաւ այս ամենը, սիրտը
յուզեցաւ, աղիքները դալարեցան,
հպատակեցաւ Աստուծոյն կոչման
փութաց, վերստին վառեց Հայոց առա-

մականաց սրտին մէջ հայրենասիրու-
թեան և վրէժխնդրութեան առկա-
ծեալ հուրն և ոգեւորեց զանոնք ազ-
գու պերճախօսութեամբ, խոստու-
սեց և խրախուսեցաւ. բարձրացոյց
Մասիսի խոնարհած գլուխը, վերա-
կանգնեց Հայոց անկեալ տունը ինքնին
հիմն հանգիսանալով, ամուսնացոյց ու-
րացեալներն և բարձրացոյց իւր համ-
հարդից պատիւն: Այս ամենը չէին
ամբերնոր Փարաւոնի բարացեալ սիր-
տը, պէտք էր կոտորիչ հրեշտակ մի,
որ անդրանկաճախ ստատակամբ սա-
սանեցնէր սասանեաց սիրտն ու հոգին,
Վարդան ինքն եղաւ այդ հրեշտակը.
հանգոյն ճախրաւաց արծւոյ իւր քա-
ջերով խոյսցաւ պատերազմի դաշտն,
Տղմուտ գետոյ ափունքն, անգ յար-
գարեց զամենեւեան ըստ կարգի և
տակաւն մարտը չըսկած զօրք և զը-
րականք վառեցան հոգւով և երկնա-
ւոր նահատակութեան սիրով և ազա-
ղակեցին միաբարբառ «Հաւատարեւ-
ցի մահ մեր ընդ մահ արգարոյն եւ
հեղումն արեան մերոյ ընդ արիւն Ս.
մարտիրոսացն և հաճեցի Աստուծոյ
ի կամաւոր պատարագս մեր, մի տա-
ցէ զեկեղեցի իւր ի ձեռս հեթանոս-
աց»: Արիաբար ճակատեցան ընդ-
դէմանօրինաց աներկիւզ քաջութեամբ,
դիմադրուեցին նոցա խառնիճաղանձ
բազմութիւնը, թէպէտ չունէին պաշտ-
պան, թէպէտ չունէին թագաւոր բաց
յօրինացն Աստուծոյ, հարին, կոտո-
րեցին, ջարդեցին քաջաբար, ցրուե-
ցին, ջախջախեցին մագականաց վէս-
զլուխը, խոնարհեցուցին նոցա ամ
բարտաւանութիւնը և այն ինչ հասան
իրենց նպատակին, սաւառնաթեւ վե-
րապայան յերկրէ յերկինս՝ առ սոն հար-
կանելով աչս արհի զաղիւր և վայրագորչ
հրապուրանքները: Իւրեանց բոտրա-
յին արեամբ պսակեցին զեկեղեցին Քը-

քիստոտի և ինքեանք պատկեցան ՚ի Քրիստոսէ, իւրեանց մահուամբ ազատութեան նեցուկ եղան ազգութեան և եկեղեցւոյ եւ նոցա շնորհիւ է որ ցարգ կանգունեալ այս Հայութիւնն:

Ահա այս տեղ կ'երեւի Ս. Վարդանանց սիրազորութիւնը, փառքը և պարծանքը. այս տեղ կ'երեւի անոնց վեհանձնութիւնը, հայրենասիրութիւնը և կրօնասիրութիւնը: Առ ի՞նչ արդեօք թողին նոքա իրենց կանայքը, որդիքը, գերգաստանը, հայրենիքը և ՚ի մահ ընթացան. ո՞վ կը հարկադրէր զանոնք. ո՞վ կը տոհմ պէր — հայրենասիրութիւնը եւ կրօնասիրութեան սուրբ եւ արգար նախանձը, որ սաստիկ բորբոքած էր անոնց մէջ. — Զոհեցին երկրաւոր թագաւորին սէրն՝ երկնաւորի սիրոյն, երկրաւորին պարգեւները՝ երկնաւորին պարգեւաց, եւ թէպէտ մեռան մարմնով, բայց ազնւոտ մնացին հոգեով և իւրեանց անուներ անմահ թողին երկրի վերայ, վասն որոյ քանի որ կ'ապրին, լոյս կը տեսնեն Հայկայ որդիներն չք պիտի մոռանան նոցա յիշատակը:

Բայց արդեօք հա՞րկ է ըսել, Յարգելի հանգիստականք, որ լոկ տօնախումբութիւնը չ'ունի արժէք, չ'ունի օգուտ եթէ չը ջանամք գործով եւս անոնց նմանելու, վասն զի նմանողութեան մէջ է իսկոսկան քաջութիւնը և հարազատ որդիութիւնը: Նոքա այն պիտի տրհաւրախից և անձուկ ժամանակ մի տնտիկ և հատուտուն աշտարակայ նման անխախտ և անսասան մնացին իրենց հաւատոյ եւ ազգութեան մէջ. բարբարոսութեան տեղատարափ անձրեւները և հալածանաց կարկուտները չը կտրացին խախտել անոնց խորամտ հիմն, ապալել անոնց հաւատը: Արդ պէ՞տք է ներկայ սերունդը, որ նախնեաց մի փոքրիկ մը

նացորդն է, խաղառ մոռնալով անոնց քաջութիւնը և կրօնասիրութիւնը իւր անձնական կրից գերի եղած առանց հալածանաց, առանց հողմոյ հուպ ընդ հուպ կործանի. հա՞րկ է որ փոխանակ իւր վէճքերն դարմանելու: փոխանակ՝ օտարաց կրօնամոլութեան դէմ մաքառելու, կամաւ նոցա կորստաբեր գիրկն անկանի: Եթէ Պարսկական հալածանքները, Յունական դարաւոր նենգութիւնները, Հագարական հուրն ու սուրը, Հիւսիսականաց բարբարոս արշաւանքներն եւ Լատինաց ազգակուլ հետամտութիւններն չը կտրացին յաղթել Հայութեան, ջնջել նոքա անունն ու յիշատակը, աւանդ կը հասկածիմ որ անտարբերութիւնը պիտի ընէ ինչ որ դարբեր չը կտրացին ընէ:

Աւրեմն պէ՞տք է անտարբերութեան յաղթամբ ազգասիրութեամբ, խաւարին դէմ կռուիմք լուսով և գիտութեամբ, ջանամք նմանող լինիլ մեր քաջ գիւցազանց գործով և հոգեով. ջանամք մանեւ լուսաւորեալ ազգաց կարգը, որպէս զի սիրելի հանգիստանամք յաջ մարդկութեան և Աստուծոյ:

1877

Փետրւար 3

Մանուկ Զգօնեան

Զէյթունի

Ալա. Ժառ. Վարժարանի: